

Miljöbilssituationen i Falun

6 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

Januari 2005

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. En huvudanledning till Sveriges bidrag av den ökande växthuseffekten är att trafikens utsläpp fortsätter att öka, medan andra sektors utsläpp har stagnerat eller börjat minska.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har också slagit fast att det finns ett sektorsansvar, innebärande att även trafikens koldioxidutsläpp måste minska.

Bilismen är tongivande också för andra utsläpp av miljö- och hälsoskadliga ämnen, som resulterar ibland annat allergier, cancer och bullerrelaterad stress. Transporter är den största enskilda källan till flera miljö- och hälsofarliga utsläpp i åtskilliga av landets kommuner. Trafiken är dessutom ofta huvudorsak till att kommunen inte klarar fastställda miljö kvalitetsnormer för bland annat cancerframkallande partiklar.

I kommunens ansökan för att ta del av medel från det statliga klimatinvesteringsprogrammet (KLIMP), argumenterar kommunen själv för att transportsektorn är nyckeln till minskad miljöbelastning:

”År 2000 var utsläppen av koldioxid från fossila bränslen i kommunen ca 230 000 ton. Det motsvarar ca 4,2 ton koldioxid per person och år (genomsnittet för Sverige är ca 5,6 ton). I Falun står transporterna för 57 % av utsläppen, bostad/service för 23 % och industrin för 20 %.”¹

Utifrån detta står det klart att en minskad och miljövänligare bilism bör vara en viktig samhällelig prioritering, i linje med Gröna Bilisters arbete. Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismområdet. Granskningen sker med finansiellt stöd från Konsumentverket.

¹ www.falun.se/www/falun/miljo.nsf/doc/A92F5882F7ABC70EC1256D210045987F?OpenDocument&Expand=8.1.

Kommunala mål

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Men vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Kommunens övergripande miljöpolicy slår fast att ”Falun kommun ska vara föregångare, inspiratör och pådrivare inom miljöområdet. Kommunen ska bedriva ett strukturerat miljöarbete, som ska inkludera regelbunden uppföljning och ständig förbättring.”²

Falun kommun ansökan för att ta del av medel från det statliga klimatinvesteringsprogrammet (KLIMP) anger att ”Falun kommun har sedan slutet av 1980-talet arbetat medvetet och aktivt med miljöfrågor i riktning mot ett hållbart samhälle. Kommunens mål och ambition är att, som i allt miljöarbete, arbeta med ständiga förbättringar. De långsiktiga målen för Sverige att minska utsläppen av växthusgaser är mål som även Falun berörs av och arbetar mot, dessutom finns motsvarande miljömål på regional nivå som i dagsläget håller på att brytas ner till lokala mål. Falun kommun vill vara med och bidra med att uppfylla klimatmålen och minska utsläppen av växthusgaser.”³

Dessutom: ”Falun kommun arbetar redan aktivt med detta och har en av landets största satsningar på alternativa bränslen med etanolbussar i tätortstrafiken och etanolbilar inom den egna organisationen.”

Kommunen har antagit en bränslepolicy som bland annat slår fast att:

- Miljökrav ska ställas vid inköp av fordon och redskap.
- I första hand ska fordon och redskap väljas som drivs av förnyelsebara bränslen.
- Befintliga bilar och andra lätta fordon ska i första hand framdrivas på miljöklass 2-bensin, alkylatbensin eller miljömässigt bättre alternativ.

² [www.falun.se/intranet/styrdok.nsf/doc/508BA19C8C2D53F7C1256E150063291D/\\$File/Miljopolicy%20underskriven.pdf?OpenElement](http://www.falun.se/intranet/styrdok.nsf/doc/508BA19C8C2D53F7C1256E150063291D/$File/Miljopolicy%20underskriven.pdf?OpenElement)

³ www.falun.se/www/falun/miljo.nsf/doc/A92F5882F7ABC70EC1256D210045987F?OpenDocument&Expand=8.1.

Falu kommuns bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunalt ägda bilar går ofta relativt långa sträckor (t.ex. de som används av hemtjänst eller gatukontor), innebärande att miljövinsten per bil är större för dessa fordon än för genomsnittet privatägda.
- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöbilar och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Faluns kommun äger och leasar 136 personbilar. Därutöver tillkommer 59 hos kommunens två största bolag samt ytterligare fordon hos andra kommunala bolag.

Av kommunens fordon är 21 miljöbilar av typen flexifuel /etanoldrift. Det motsvarar 15 procent av bilinnehavet. Därutöver har bolagen Falu Energi och Vatten samt bostadsbolaget Kopparstaden 9 miljöbilar av typen flexifuel /etanoldrift och en elbil. Det motsvarar 17 procent av de granskade bolagens bilinnehav.

Kommunen har en intern bilpool för att minska behovet av att köra egna fordon i tjänsten. Bilpoolen består av 7 miljöbilar av typen flexifuel /etanoldrift. Den kommer under året att utvidgas, huvudsakligen (men inte enbart) med miljöbilar. I övrigt saknar kommunen helt tjänste- och förmånsbilar, vilket är positivt eftersom denna typ av fordon ofta är onödigt stora, motorstarka och bränsleslukande, samtidigt med att reglerna för sådana fordon inte stimulerar ett miljövänligt resande.

Andelen miljöbilar är ökande, innebärande att Faluns kommun bilinköp alltmer står i samklang med den antagna bränslepolicyn som slår fast att ”I första hand ska fordon och redskap väljas som drivs av förnyelsebara bränslen”.

Upphandlingskrav och utbildning

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom dessa fordon kör väsentligt mer än genomsnittsbilen – en taxibil motsvarar i runda tal tio privatägda bilar vad gäller körsträcka och utsläpp.

Falu kommun ställer ett antal miljörelaterade krav på sina leverantörer av transporttjänster, bl.a. skolskjuts. Kraven är dock allmänt hållna och inga krav ställs på exempelvis drift på biobränsle.

Genom att lära ut sparsam körning, så kallad ecodriving, kan kommunerna minska sina kostnader för fordonsbränsle, samtidigt som utsläppen minskar och transportererna går något snabbare. Falu kommun har totalt utbildat ett drygt fyrtiotal anställda i sparsam körning, varav 24 på miljökontoret och ungefär tio på Falu Vatten och Energi.

Stimulans till medborgarna

För att få hög utväxling på det kommunala miljöbilsarbetet, är det helt centralt att medborgarna också engageras, eftersom större delen av de bilar som finns i kommunen ägs av kommunmedborgare eller företag som är verksamma i kommunen.

Falun är i skrivande stund (januari 2005) den senaste i raden av kommuner som beslutat att erbjuda gratis parkering för miljöbilar på alla kommunens avgiftsbelagda parkeringsplatser. Frikortet kostar 100 kronor i administrationsavgift för tre år, vilket är en kraftig förbättring jämfört med den redan tidigare låga årsavgiften på 400 kronor för miljöbilar. Beslutet togs i kommunfullmäktige i början av november 2004 utifrån ett medborgarförslag.

Falun erbjuder däremot ingen stimulans till sina medborgare när det gäller inköp av bil. Skillnaden är slående jämfört med exempelvis Linköpings kommun, som erbjuder delfinansiering av extrakostnaden när man köper biogasbil (närlivets får 30 procent av merkostnaden ersatt, medan privatpersoner och kommunal verksamhet får 50 procent av merkostnaden).

På Gröna Trafikskolor, diplomerade av Gröna Bilister i samarbete med Sveriges Trafikskolors Riksförbund, lär man sig ett mer miljöanpassat körmönster, bl.a. med ecodriving, samt en miljödriven helhetssyn på transporter.⁴ I Falun finns dock ingen Grön Trafikskola, men Nordstans Bil & MC lär ut ecodriving.

Att ersätta det privata bilinnehavet med medlemskap i en bilpool är ett effektivt sätt att minska privatbilismen.⁵ I Falun finns sedan år 2000 Falu Bilpool, öppen för privatpersoner, företag och föreningar. Föreningen har 50 medlemsfamiljer, ett medlemsföretag och fyra bilar varav tre är av flexifuel/etanoltyp. Bilpoolen fick år 2003 kommunens Miljöpris med motiveringen ”Falu Bilpool har genom sin verksamhet konkret visat hur onödiga resor med bil kan minskas. Genom detta har Falu Bilpool inte bara bidragit till mindre utsläpp av växthusgaser och stoft utan även till ett effektivare resursutnyttjande, genom att flera hushåll och företag kan dela på samma bil. Ett 40-tal hushåll är idag medlemmar i föreningen. Föreningen arbetar aktivt med att miljöanpassa sitt fordonsinnehav genom att använda andra drivmedel än fossila bränslen. Falu Bilpool framstår som ett gott exempel för andra och har på ett åskådligt sätt visat vad som kan göras för att lindra trafikens negativa miljöpåverkan.”⁶

För att stimulera kommuninvånarna att omvärdera sitt bilåkande, har Falun tre år i rad medverkat på Bilfria Dagen 22 september, och har i samband med detta bl.a. anordnat miljöbilsvisning och informerat om bilpool.

⁴ Läs mer om Gröna Trafikskolor på www.grontrafikskola.se.

⁵ Läs mer om bilpooler på <http://www.gronabilister.se/public/dokument.php?art=128&parent01=10>.

⁶ Se www.falubilpool.nu.

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är beredda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil. Där bilarna finns, är det också av stor betydelse att de faktiskt finns inne, kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skillnader mellan olika generalagenters och återförsäljares inställning och motivation.

Bilfocus i Dalarna står för huvuddelen av miljöbilsförsäljningen i Falun. De har under 2004 levererat totalt kring 80 Ford Focus FFV (etanoldrift) och tar inte längre hem några andra modeller av Focus utom på särskild beställning. Totalt har de sålt cirka 200 Focus till kommunerna Falun, Borlänge, Ludvika och Smedjebacken varav Falun varit en av de största beställarna.

Saabs återförsäljare har börjat marknadsföra den kommande etanol/flexifuelversionen av Saab 9-5 som kommer att börja levereras kring halvårsskiftet 2005. Något senare kommer också Volvo S40/V50 i etanolutförande.

Toyotas återförsäljare Biva Bergslagen har under 2004 sålt cirka tio exemplar av hybridbilen Prius. Intresset för modellen har ökat, särskilt under årets tre sista månader.

Volvo, Fiat, Opel och Mercedes säljer biogas/bifuel-bilar, men då det ännu inte finns gas för fordonsdrift i regionen är det inte relevant att marknadsföra dessa bilar i Falun.

Tankställen och bränslekrav

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel – etanol- (flexifuel), gas- (bifuel) och RME-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappat miljönytta som följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

Falu kommun har aktivt arbetat för att skapa en lokal tillgänglighet på biobränslen för fordonsdrift, genom att anta Det Naturliga Stegets kommunutmaning och tidigt köpa en Ford Taurus flexifuel. Tack vare detta etablerade OK (nuvarande OKQ8) den pump för etanol E85 som ännu finns (Ingarvsvägen). Kommunen anger själv att det nu börjar finnas behov för ytterligare en mack för etanol E85. I kommunen har tidigare också funnits tillgång till RME (rapsmetylester).

I övriga länet finns etanol E85 också i bl.a. Borlänge, Rättvik och Ludvika. Inte någonstans i länet finns tillgång till biogas/fordonsgas eller RME.

Falu kommun har, i motsats till Örebro kommun, inga krav på en successivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME (rapsmetylester) i konventionell diesel, trots att detta skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Slutsatser och rekommendationer

Faluns miljöbilsarbete är relativt bra och kommunen får betyget 6 av maximala 10 för sitt arbete. Bland det positiva märks:

- Kommunens relativt höga andel miljöbilar.
- Kommunens interna bilpool med enbart miljöbilar.
- Avsaknaden av tjänste- och förmånsbilar.
- Den relativt höga andelen kommunanställda som utbildats i ecodriving.
- Kommunens höga ambitioner gällande förnybara bränslen för fordonsdrift.
- Stimulansen av medborgares miljöbilsinnehav, genom gratis parkering för miljöbilar.
- Kommunens tidiga engagemang för biobränslen för fordonsdrift, som ledde till att Falun tidigt fick tillgång på etanol E85.
- Tillgången till en relativt stor och etablerad fungerande bilpool.
- Tillgången till körskola med utbildning i ecodriving.

Utifrån granskningen presenterar Gröna Bilister fem huvudsakliga rekommendationer till Falu kommun:

- 1) Fastställ en plan för att successivt och i hög takt fasa ut de fossilbränsle drivna bilarna.
- 2) Bredda stimulansen till medborgare med delfinansiering av merkostnaden vid nybilsinköp av miljöbilar.
- 3) Ställ miljöbilskrav på leverantörer av transporter, såsom skolskjuts och färdtjänst.
- 4) Satsa på att bygga biogasanläggning med produktion av biogas för fordonsdrift.
- 5) Kräv en successivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME (rapsmetylester) i konventionell diesel - det skulle ge betydande miljö fördelar till ringa kostnad.

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister med finansiering från Konsumentverket. Rapporten är baserad på enkätsvar från Falu kommun, företrätt av Mattias Ahlstedt, Miljökontoret. För ytterligare information: Kontakta Mattias Goldmann, mattias.goldmann@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se.